

ධම්මදයාද සූත්‍රය සහ ධර්මයේ ගුණ

(ම.නි. 1, බු.ජ.ත්‍රි. 30 පිට)

බුදුරජාණන් වහන්සේ සැවැත්තුවර දෙවරම් වෙහෙරෙහි වැඩ වෙසෙන සමයක දේශනා කළ මෙම සූත්‍රයෙන් පැහැදිලි කෙරෙන්නේ ආමිසයට (සිව්පසයට) වඩා ධර්මයට ප්‍රමුඛත්වය දී කටයුතු කිරීමේ වැදගත්කමයි. එනම් ප්‍රතිපත්ති පූජාවෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ පිදීමේ ඇති වටිනාකමයි.

මෙහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ භික්ෂූන් වහන්සේ අමතා දේශනා කරන්නේ,

‘ධම්මදයාද භික්ඛවෙ භවථ, මා ආමිසදයාද’

මහණෙනි, ධර්මයට දයාද වන්න, ආමිසයට දයාද නොවන්න.

යනුවෙනි.

තවදුරටත් මේ පිළිබඳව අනුශාසනා කරන බුදුපියාණන් වහන්සේ ‘මහණෙනි, මාගේ ශ්‍රාවකයෝ කෙසේ නම් ආමිසයට දයාද නොවන්නහු ධර්මයට දයාද වන්නහු ද යන්න පිළිබඳ නුඹලා කෙරෙහි මාගේ අනුකම්පාවක් පවතී.’ තව ද යමෙක් ආමිසදයාද ව (සිව්පසය උරුම කොට) ධර්මදයාද නොවී (ධර්මය උරුම නොකොට) වෙසේ නම් එයින් භික්ෂූන් ද ගැරහීමට ලක්වන අතර මේ හේතුවෙන් ශාස්තෘන් වහන්සේ ද ගැරහීමට ලක් වන්නාහ. යමෙක් ධර්මය උරුම කොට සිව්පසය උරුම කොට නොගෙන වෙසෙත් නම් එයින් භික්ෂූන් ද ගැරහීමට ලක් නොවන අතර ශාස්තෘ වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද ගැරහීමට ලක් නොවන්නාහ.’

මෙහි දී බුදුරජාණන් පැහැදිලි කිරීමට උත්සාහ කරන්නේ යමෙක් ධර්මයට වඩා ආමිසයට බර ව වෙසේ නම් එයින් එම ශ්‍රාවකයාත් ශාස්තෘන් වහන්සේත් යන දෙදෙනා ම ගැරහීමට ලක්වන බවයි. යමෙක් ආමිසයට වඩා ධර්මයට ප්‍රමුඛත්වය දී කටයුතු කරයි නම්, එමගින් එම ශ්‍රාවකයාත් ශාස්තෘන් වහන්සේත් යන දෙදෙනා ම ගැරහීමට ලක් නොවන බවයි.

මෙහිලා බුදුරජාණන් වහන්සේ නිදසුනක් ඇසුරින් මෙම කරුණ තවදුරටත් පැහැදිලි කරති. බුදුරජාණන් දනය වළඳ නිම ව ආහාර ද ඉතිරි ව ඇති විටෙක කුසගින්නෙන් පෙළුණ භික්ෂූන් දෙනමක් පැමිණෙති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන් දෙදෙනා අමතා මෙසේ වදාරති. ‘මහණෙනි, මා වළඳ ඉතිරි වූ ආහාර ඇත, කැමැති නම් වළඳන්න, එසේ නැතහොත් මම මේ ඉතිරි වූ ආහාර නිල් තණ මත දමන්නෙමි, ජලයෙහි පා කර හෝ හරින්නෙමි.’ බුදුරජාණන් මෙසේ ප්‍රකාශ කළ කල්හි එක් භික්ෂුවක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ (ධම්මදයාද මෙ භික්ඛවෙ භවථ මා ආමිසදයාද යන) ධර්මාවවාදය සිහිකොට මෙම පිණිඩපාතය ද ආමිසයක් ලෙසින් සලකා එම දනය නොවළඳ ම කුසගින්නෙන් මේ දහවල හා රාත්‍රිය ඉක්මවන්නෙමි’යි සිතා නිරාහාර ව කල් ගෙවීය. අනෙක් භික්ෂුව බුදුරජාණන්ගේ නිමන්තනය මත එම දනය වළඳ කුසගිනි නිවාගෙන දිවාඥ ඉක්වීය. මේ භික්ෂූන් දෙදෙනාගේ එකිනෙකට වෙනස් හැසිරීම් දෙක පිළිබඳව බුදු පියාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ස්ථාවරය දේශනා කළහ.

ඒ අනුව එම භික්ෂූන් දෙනම අතුරින් ‘ධම්මදයාද මෙ භික්ඛවෙ භවථ මා ආමිසදයාද’ යන බුදුවදනට ප්‍රමුඛත්වය දී නිරාහාරව දවස ගත කළ භික්ෂුව අනෙක් භික්ෂුවට වඩා පිදිය යුතු (පූජ්ජනරො) බව ද ප්‍රශංසා කටයුතු (පාසංසනො) බව ද දේශනා කළහ. ඊට හේතුව එම භික්ෂුවගේ හැසිරීම බොහෝ කලක් අල්පේව්ෂතාව / ආශාව අඩුකර ගැනීම (අප්පිව්ෂතාය), සංතෘෂ්ටිය / ලද දෙයින් සතුටුවීම (සන්තූට්ඨියා), මනාව කෙලෙස් සිඳිලීම (සල්ලේධාය), පහසුවෙන් පෝෂණය කරනු ලැබීම / සුපෝෂණාවය (සුභරතාය), වීර්ය ඇති කර ගැනීම (වීර්යාරම්භාය) පිණිස හේතු වන බැවිනි. අප කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් ධර්මදයාද වී ආමිසදයාද නොවී වාසය කරන ලෙස තවදුරටත් දේශනා කළහ.

මෙලෙස භාග්‍යවතුන් වහන්සේ භික්ෂූන්ට අනුශාසනා කොට එතැනින් නැගී සිට විහාරයට වැඩම කළ පසු සාර්පුත්ත මාහිමියන් වහන්සේ එතැනට වැඩම කොට භික්ෂූන්ට අනුශාසනා කළහ. මෙහිලා උන් වහන්සේ භික්ෂූන් වෙතින් ප්‍රශ්න දෙකක් විචාළහ. ඒ අනුව,

ඇවැත්නි, ශාස්තෘන් වහන්සේ ප්‍රවීච්චකයෙන් යුතුව වැඩ වාසය කරද්දී ශ්‍රාවකයෝ කොපමණකින් විචේකයෙන් යුතුව වාසය නොකරත් ද?

ශාස්තෘන් වහන්සේ ප්‍රවීච්චකයෙන් යුතුව වැඩ වාසය කරද්දී ශ්‍රාවකයෝ කොපමණකින් විචේකයෙන් යුතුව වාසය කරත් ද?

යනුවෙනි.

මෙලෙස සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ සෙසු භික්ෂූන්ගෙන් විමසූ පැනයට භික්ෂූහු උන් වහන්සේ වෙතින් ම පිළිතුරු ද අපේක්ෂා කළහ. ඒ අනුව සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ භික්ෂූන් අමතා මෙකරුණ පැහැදිලි කළහ.

ඒ අනුව ශාස්තෘන් වහන්සේ ප්‍රවීච්චකයෙන් යුතුව වාසය කරද්දී ශ්‍රාවකයෝ විචේකයෙන් යුතුව වාසය නොකිරීම පිළිබඳ කරුණු 3ක් දක්වති.

1. ශාස්තෘන් වහන්සේ උතුම් විචේකයෙන් වාසය කරද්දී ඇතැම් භික්ෂූහු එය අනුගමනය නොකොට විචේකය පුහුණු නොකරති.
2. ශාස්තෘන් වහන්සේ බැහැර කළ යුතු ලෝභාදී අකුසල විතර්කයන්ගේ ප්‍රභානය දේශනා කළාහු ද ඇතැම් භික්ෂූහු එම අකුසල විතර්ක බැහැර නොකරති.
3. සිව්පසය බහුලව කැමැති (බාහුලිකා) වෙති, සසුන ලිහිල් කොට ගනිති (සාථලිකා), නීවරණයන්හි ඇලී වීර්ය අත්හරිති (ඔක්කමනෙ පුබ්බංගමා පච්චේකෙ නික්ඛිත්තධුරා).

ඉහත කරුණු තුන සම්බන්ධයෙන් ස්ථවිර භික්ෂූහු ගැරහිර යුත්තෝ වෙති. තව ද මජ්ඣිම නවක භික්ෂූහු ද මෙම කරුණුවලින් යුක්ත වූවාහු නම් ඔවුහු ද ගැරහිර යුත්තෝ වෙති.

ශාස්තෘන් වහන්සේ ප්‍රවීච්චකයෙන් යුතුව වාසය කරද්දී ශ්‍රාවකයෝ ද විචේකයෙන් යුතුව වාසය කිරීම පිළිබඳ කරුණු තුනක් දක්වති.

ඒ අනුව

1. ශාස්තෘන් වහන්සේ උතුම් විචේකයෙන් වාසය කරද්දී ඇතැම් භික්ෂූහු ද එය අනුගමනය කොට විචේකය පුහුණු කරති.
2. ශාස්තෘන් වහන්සේ බැහැර කළ යුතු ලෝභාදී අකුසල විතර්කයන්ගේ ප්‍රභානය දේශනා කළාහු ද ඇතැම් භික්ෂූහු ද එම අකුසල විතර්ක බැහැර කරති.
3. සිව්පසය බහුලව කැමැති (න ච බාහුලිකා) නො වෙති, සසුන ලිහිල් කොට නො ගනිති (න ච සාථලිකා), නීවරණ බැහැර කරමින් විචේකය පෙරටු කොට ඇත්තාහ. (ඔක්කමනෙ නික්ඛිත්තධුරා පච්චේකෙ පුබ්බංගමා).

ඉහත කරුණු තුන සම්බන්ධයෙන් ස්ථවිර, මධ්‍යම, නවක භික්ෂූහු පැසසිය යුත්තාහු වෙති. මෙලෙස ගැරහීමට සහ ප්‍රශංසාවට ලක්වන කරුණු පැහැදිලි කළ සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ ඉන්පසු ලෝභාදී අකුසල විතර්ක දක්වා ඒවා දුරුකරලීමේ බෞද්ධ පිළිවෙත ද විස්තර කළහ. ඒ අනුව,

1. ඇවැත්නි, ලෝභය සහ ද්වේෂය (ලොභො ච දෙසො ච - Greed & Hatred) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස, නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසති, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ග යයි.
2. ඇවැත්නි, ක්‍රෝධය සහ බද්ධ වෛරය (කොධො ච උපනාහො ච - Anger & Hostility) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසති, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.

3. ඇවැත්නි, ගුණමකු බව සහ ගුණවතකු මෙන් පෙනී සිටීම (මක්කො ව පලාසො ව - Offensiveness & Contempt) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසනි, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.
4. ඇවැත්නි, ඊර්ෂ්‍යාව සහ මසුරු බව (ඉස්සා ව මච්ඡේරඤ්ච - Jealousy & Stinginess) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසනි, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.
5. ඇවැත්නි, මායාකාරීබව / කළ පව් වසන බව සහ කපටිකම (මායා ව සාධේයාඤ්ච - Deceit & Deviousness) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසනි, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.
6. ඇවැත්නි, දූඩි බව සහ එකට එක කිරීම (ඊමහෝ ව සාරම්හො ව - Obstinacy & Aggression) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසනි, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.
7. ඇවැත්නි, මානය සහ අධිකමානය (මානො ව අනිමානො ව - Conceit & Arrogance) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසනි, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.
8. මදය සහ ප්‍රමාදය (මදෙ ව පමාදෙ ව - Vanity & Negligence) යන අකුසල විතර්ක පවතී. මෙම අකුසල සිතිවිලි දුරුකරලීම පිණිස නුවණ දියුණු කරලන, උපසමය ඇතිකරලන, උසස් අවබෝධය ලබාදෙන, නිවන සාක්ෂාත් කරදෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවක් ඇත. එනම් සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංකප්ප, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්ත, සම්මාආජීව, සම්මාවායාම, සම්මාසනි, සම්මාසමාධි යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.

සැරියුත් මාහිමියන්ගේ මෙම අනුශාසනය අසා හික්ෂුන් වහන්සේලා ප්‍රසාදය සතුට පල කළහ.

මෙම සූත්‍රයෙන් විශේෂයෙන් පැහැදිලි කෙරෙන්නේ සිව්පස ලාබයට වඩා ධර්මය මූලිකත්වයෙහි ලා කටයුතු කිරීමේ වැදගත්කමයි. අප සැබෑ ලෙස ශාස්තෘන් වහන්සේ පුදනවා නම් කළ යුත්තේ ලාබ, සත්කාර, කීර්ති, ප්‍රශංසා හමුවෙහි මුළාවට, ප්‍රමාදයට පත් නොවී දෛනික සියලු කටයුතු ධර්මය ප්‍රමුඛත්වයෙහි ලා ධර්මගරුකව විනයගරුකව අප්‍රමාදීව ක්‍රියා කිරීමයි. සමයේ දර්ශනයකින් යුතුව සියලු වර්ෂා සතර සතිපට්ඨානය මත පිහිටා කළමනාකරණය කර ගැනීම මෙහිලා බෙහෙවින් වැදගත් වේ. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් හැම මොහොතක ම අප කරන දෑ තෘෂ්ණා - දෘෂ්ටි - මාන නැතහොත් ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහ ප්‍රභීණ වන ආකාරයට පවත්වා ගැනීමට සියලු කටයුතු සංවිධානය වනු ඇත.

බුද්ධාගම = බුද්ධධර්මය = බුදුසමය (Buddhism) නමින් වර්තමානයේ අප ව්‍යවහාර කරන බුද්ධවචනයෙන් ප්‍රකාශ වන්නේ ලෝකය හා සත්ත්වයා සම්බන්ධ පැවැත්ම හා නිරෝධය පිළිබඳ යථාර්ථයයි. එය ගෞතම බුදුරදුන්ගේ නිර්මාණයක් හෝ මැවීමක් නොව අනාවරණයකි. තථාගතයන් වහන්සේලා ලොව පහළ වුව ද නොවුව ද බුදුරදුන් දෙසූ අකාලික වූ යථාර්ථවාදී දහම සැම කලට ම පොදු වූවකි. කලින් කල ලොව පහළ වන සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේලා තම නුවණින් ම ලොව ඇති තතු පසක් කොට එය ලොවට දේශනා කරති. අප ගෞතම බුදුරජාණන් වහන්සේ සිදු කළේ අතීත බුදුවරුන් විසින් ද සිදු කරනු ලැබූ මෙකී කාර්යභාරයයි. එබැවින් එම දහම් මග පුරාණ මාර්ගයක් ලෙස නගර සූත්‍රයේ (සං.නි.2, 162 පිට) දී හඳුන්වා දී තිබේ. නටඹුන් වූ පැරණි නගරයක් යළි සොයාගෙන නැවත ගොඩනගන්නාක් මෙන් කලින් කල ලොව පහළ වන සම්බුදු උතුමෝ මෙම උතුම් දහම මහත් උත්සාහයෙන් අනාවරණය කොට ලොවට දේශනා කරති.

අගපසග විකලත්වයකින් තොරව මනා බුද්ධියකින් යුතුව මිනිස් ලොව ඉපදීමට ලැබීම දුර්ලභ කරුණකි (දුල්ලහෝ මනුස්සත්තපටිලාහෝ). සම්බුදු උතුමකු විසින් අනාවරණය කරන ලද චතුරාර්ය සත්‍යය ලොවට දේශනා කරන සමයෙක ලොව ඉපදීමට ලැබීම දුර්ලභ භාග්‍යසම්පන්න අවස්ථාවකි (දුල්ලහෝ බුද්ධුප්පාදෝ ලෝකස්මිං). මෙම සම්පත් ලබා ඉපදීම අතිශය දුර්ලභ අවස්ථාවකි. එය ක්ෂණ සම්පත්තිය වශයෙන් සඳහන් ව තිබේ (දුල්ලහා ධණ සම්පන්නී). මේ සියල්ල එකවිට ලද අවස්ථාවෙහි අප්‍රමාදීව ක්‍රියා කරන ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේ නිතර අවධාරණය කර තිබේ (අප්පමාදේන නික්ඛවේ සම්පාදේථ).

තථාගත දේශිත ශ්‍රී සද්ධර්මයෙහි ප්‍රධාන ලක්ෂණ හයක් පිළිබඳව සඳහන් වේ. මැනවින් දේශනා කළ (ස්වාක්ඛාත), මෙලොව දී ම ප්‍රතිඵල දැකිය හැකි (සන්දිට්ඨික), සැම කලට ම අදාළ (අකාලික), 'එන්න, බලන්න' යනුවෙන් පැවැසිය හැකි (එනි පස්සික), තමන් වෙත පමුණුවා ප්‍රතිඵල දැකිය යුතු (භීජනයික), නුවණැත්තන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතු (පච්චන්තං වෙදිනබ්බො විඤ්ඤනී) වූ සද්ධර්මය මූල - මැද - අග යහපත් අර්ථ සහිත වූ ව්‍යාඤ්ජන සහිත භාත්පසින් පරිපූර්ණ වූ අනුශාසනයකි. බුදුරදුන් විසින් මනාකොට දේශනා කරන ලද, ප්‍රකට කරන ලද, විවෘත කරන ලද, හෙළිකරන ලද, කඩමාලු සිඳහරින ලද 'ධර්මය' කෙරෙහි ශ්‍රද්ධා මාත්‍රයක් ඇති කරගැනීම වුව ද සුගති පරයාණ වීමට හේතු වේ. එය තවදුරටත් භාවිත කිරීමෙන් තම කුසල ශක්තියේ හා උත්සාහයේ ප්‍රමාණය අනුව දුකින් නිදහස් වීමේ අවකාශ සැලසේ. මෙබඳු ස්වභාවයකින් හෙබි දහමක් ලොවට පහදා දීමෙන් බුදුරදුන් ප්‍රධාන වශයෙන් අපේක්ෂා කළේ පෘථග්ජනයන් සේඛ්‍යයන් බවට පත්කරලීමත්, සේඛ්‍යයන් අසේඛ්‍යයන් කිරීමත්, අසේඛ්‍යයන් රහතන් පිරිනිවන තෙක් සුවසේ වාසය කරවීමත් ය.

අෂ්ටදුෂ්ටක්ෂණයෙන් (සතර අපාය, අරූප බඹලොව, ප්‍රත්‍යන්ත ජනපද, මිථ්‍යාදෘෂ්ටික පරිසර, මන්දබුද්ධිකබව, අබුද්ධොත්පාද සමය ආදියෙන්) තොර ව ඉපිද දුර්ලභ වූ සද්ධර්මශ්‍රවණය කිරීමට ලැබීම යමකු සිය ජීවිතයේ ලබන ඉහළ ම ප්‍රතිලාභයකි. තම දෙසවණින් ලබන උත්තරීතර ප්‍රතිඵලයකි (සවණානුත්තරිය - අන්තරීය සුත්ත, අං.නි.). සසර බොහෝ කලක් පුරන ලද පුණ්‍යමහිමයක ඉෂ්ට විපාකයකි. මෙබඳු වටිනාකමකින් යුතු ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමේ පමණින් එහි ප්‍රතිඵල සපුරා ඉටු කර ගත නොහැකි අතර ධර්මය තම ජීවිතයේ අංගයක් කොට එය ජීවිත අංගයක් බවට පමුණුවා ගත යුතු ය. බුදුදහමින් නිසි ඵල නෙළා ගනුවස් අනුගමනය කළ යුතු අංග පිළිබඳ පෙළ දහමෙහි බොහෝ තැන්හි ඇතුළත් ව තිබේ. ඒ පිළිබඳ ව විමසා බැලීම මෙහි දී අපේක්ෂා කෙරේ.

මානසික සුවය අපේක්ෂාවෙන් බණ අසන කල්හි ආරම්භයෙහි ම තිබිය යුතු මූලික ලක්ෂණ කිහිපයක් පිළිබඳව මහාවෙඛනස්ස සූත්‍රයෙහි (ම.නි.2, 393 පිට) සඳහන් වේ.

'එතු විඤ්ඤා පුරිසො අසඨො අමායාථී උජ්ජ ජාතිකො අහමනුසාසාමී. අහං ධම්මං දෙසෙමී.'

මෙහි සඳහන් පරිදි කපටි නොවූ, මායාකාරී නොවූ, සෘජු ගති ඇති (අවංක) නුවණැති තැනැත්තාට තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන ලෙසත් ඔහුට තමන් වහන්සේ අනුශාසනා කරන බවත් තථාගතයන් වහන්සේ වදාරති. මෙම ප්‍රකාශයෙන් පැහැදිලි වන්නේ සද්ධර්මයෙන් ප්‍රතිඵල ලබනු රිසි පුරුෂයා කෙරෙහි ධර්මශ්‍රවණයට පෙර ම මෙකී ගුණාංග තිබිය යුතු බවයි. නැතහොත් කල්‍යාණමිත්‍ර ඇසුරින් සද්ධර්මශ්‍රවණය ලද පමණට මෙම ගුණාංග තමා තුළ ඇති කර ගත යුතුය. මේ අතරින් නුවණැති බව වඩාත් ප්‍රධාන වේ. අනුරුද්ධ සූත්‍රයට අනුව සද්ධර්මය වූ කලී ප්‍රඥාවන්තයන්ට මිස දුෂ්ප්‍රාඥයන්ට නොවන (පඤ්ඤාවන්තස්සා'යං ධම්මො නා'යං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස) බව බුදුරජාණන් වහන්සේ අවධාරණයෙන්

ප්‍රකාශ කරති. නුවණැති බව අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වුව ද එය තිබූ පමණින් දහම අවබෝධ කළ නොහැක. නුවණැති තැනැත්තා අවංක සන්පූරුණයකු විය යුතු ය. ඒ සඳහා කපටිකම, මායාකාරී බව හා වංක ගති නැත්තකු වීම අවශ්‍ය වේ. දෙවිදන් හිමි වැන්නවුන් තුළ නුවණැති බව තිබුණු නමුත් සෙසු ලක්ෂණ නොතිබී හෙයින් දහමින් නිසිඵල නෙළා ගත නොහැකි විය.

භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොවට දේශනා කළේ දුකින් නිදහස්වීමේ මාවතයි. එනම් අපා දුකින් නිදහස් වීමටත් සසර දුකින් සපුරා නිදහස්වීමටත් ය. කෙටියෙන් කියතොත් සියලු මානසික දුක් කම්කටොලුවලින් නිදහස්වීමේ මාවතයි. ඒ සඳහා ප්‍රඥාව හෙවත් විද්‍යාව ලැබිය යුතු අතර එය ක්‍රමානුකූලව සාක්ෂාත් කළ යුත්තක් වශයෙන් බුදු රජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දුන්හ. පහාරාද සූත්‍රයෙහි දක්වෙන පරිදි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පහාරාද අසුරේන්ද්‍රයාට දේශනා කළේ සාගරය වෙරළේ පටන් ක්‍රමයෙන් ගැඹුරට යන්නාක් මෙන් ශාසන බ්‍රහ්මචර්යාව ද ක්‍රමයෙන් ගැඹුරට යන්නක් බවයි.

‘සෙය්‍යථාපි මහාරාද මහාසම්මද්දෙ අනුපුබ්බන්තො අනුපුබ්බපොනො අනුපුබ්බපබ්භාරො න ආයතකෙනෙව පපානො. එවමෙව බො පහාරාද ඉමස්මිං ධම්මචීනයෙ අනුපුබ්බසික්ඛා අනුපුබ්බකිරියා අනුපුබ්බපට්ඨෙද. න ආයතකෙනෙව අඤ්ඤපට්ඨෙවො.’

බුදුදහමේ නොයෙක් දේශනා පරීක්ෂා කර බැලීමේ දී මෙම අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව මැනවින් ප්‍රකට වේ. ශ්‍රාවකයන්ගේ බුද්ධියේ හා උත්සාහයේ ප්‍රමාණය මත විමුක්තිය සාක්ෂාත් කර ගැනීමේ කාලයෙහි වෙනසක් පැවැතිය ද අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව හෙවත් ක්‍රමයෙන් ගැඹුරට යන ස්වභාවය බුද්ධ දේශනාවන්හි පවත්නා පොදු ලක්ෂණයකි.

*‘අනුපුබ්බෙන මේධාවී ටෝක-ටෝකං බණේ බණේ,
කම්මාරෝ රජනස්සේ’ව නිද්ධමේ මලමත්තනෝ.’*

රත්කරුවෙක් ටිකින් ටික රන්වල ඇති මල ඉවත් කරන්නාක් මෙන් නුවණැත්තා ටිකින් ටික මොහොතින් මොහොත තම කෙලෙස් මල දුරලන්නේ ය. බුරුදුරජාණන් වහන්සේ මෙම ගාථාවෙන් දක්වා ඇත්තේ ද ක්‍රමානුකූලව සිත වැඩිය යුතු මාවතයි.

බුදුදහමට අනුව දුකින් නිදහස් වීම හෝ නොවීම රඳ පවත්නා ප්‍රධාන කරුණක් වන්නේ තමා ඇසුරු කරන පුද්ගලයන්ගේ ස්වභාවයයි. එබැවින් ප්‍රධාන අනුශාසනා රැසක කල්‍යාණ මිත්‍රත්වයෙහි වැදගත්කම අවධාරණය කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ. ලෞකික ජීවිතය මෙන් ම ලෝකෝත්තර ජීවිතය ද සඵල වන්නේ කලණ මිතුරු ඇසුර තුළිනි. දීඝජාණුකෝලිය ගෘහපතියාට මෙලොව ජීවිතයේ අභිවාද්ධිය සඳහා කරුණු දේශනා කිරීමේ දී කල්‍යාණ මිත්‍රත්වය එක් කරුණක් ලෙස දක්වා තිබේ. සිගාල සූත්‍රයෙහි මිතුරු වෙසින් සිටින මිත්‍රප්‍රතිරූපකයන්ගෙන් සිදුවන විපතත් සුභද මිතුරන්ගෙන් ලැබෙන යහපතත් සවිස්තරාත්මක ව දක්වා තිබේ. සංසාර විමුක්තිය සාධනය සඳහා ද කල්‍යාණ මිත්‍රත්වය සුවිශේෂ දයකත්වයක් සපයයි. වරක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ ශාසන බ්‍රහ්මචර්යාව සම්පූර්ණයෙන් ම රඳ පවත්නේ කල්‍යාණ මිත්‍රත්වය මත බවයි. පෘථග්ජන භූමියේ සිට අඛණ්ඩව වැඩිය යුතු ප්‍රඥාව දියුණු කරලීමට ඉවහල්වන කරුණු අතර ද කල්‍යාණ මිත්‍රත්වය මුලින් ම සඳහන් වේ. ඒවා නම්,

- 1. කල්‍යාණ මිත්‍ර ආශ්‍රය
- 2. සද්ධර්ම ශ්‍රවණය
- 3. යෝනිසෝ මනසිකාරය
- 4. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව (පඤ්ඤවුඬිසී සුත්ත)

දුකින් නිදහස් ව නියම සැපය ලබා ගත යුතු ආකාරය පිළිබඳ බුදුරජුන්ගේ සියලු දේශනා සංක්ෂිප්ත කොට එක ගාථාවක් තුළ අන්තර්ගත කොට තිබේ. එනම්,

*‘සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පද,
සචිත්ත පරියෝදපනං එතං බුද්ධානසාසනං.’* (ධම්මපද)

ලොව පහළ වන සියලු බුදුවරුන්ගේ අනුශාසනය වන මෙම ගාථාවෙන් සැබෑ මානසික සුවය සඳහා මාවත විස්තර කෙරේ. ඒ අනුව සියලු පව් නොකිරීමත් කුසල් වැඩීමත් සිත පිරිසිදු කිරීමත් යන අනුශාසනා තුන මූලික වශයෙන් ඉදිරිපත් කර ඇත. පව් නොකිරීමට බුදුරදුන් අනුශාසනා කරන්නේ එමගින් සිත අපිරිසිදු වී තමා වෙත දුක් වේදනා කම්කටොළු පැමිණෙන බැවිනි (දුක්බෝ පාපස්ස උච්චයො). කිසියම් අවස්ථාවක සිතට දුකක් පැමිණේ නම් ඒ අවස්ථාවෙහි සිතෙහි ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ යන අකුසල විතර්ක ක්‍රියාත්මක වේ. ඒ සමග අයෝනිසෝ මනසිකාරය හෙවත් අනුවණින් මෙනෙහි කිරීම නමැති අකුසල ස්වභාවය ද පවතී. එනම් දුක එන ආකාරයට සිතන වැරදි සහගත වින්තනයයි. සිත දුකින් මිදවීමට නම් යෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් යුතුව මෙම ලෝභාදී අකුසල විතර්ක දුරුවන ආකාරයට සිත පවත්වා ගැනීම අවශ්‍ය කෙරේ. මෙම අනුශාසනයෙහි ද ක්‍රමානුකූල ලක්ෂණය දක ගත හැකි ය.

ඉහත ගාථාවෙහි 'සබ්බපාපස්ස අකරණං' යන පළමු පියවරින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලොවට දේශනා කරන්නේ අපා දුකින් නිදහස් වන මාවතයි. 'කුසලස්ස උපසම්පදා' යන දෙවන පියවරින් පැහැදිලි කරන්නේ සුගතියට පත්වන ආකාරයයි. එනම් කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨියෙහි පිහිටා හැකිකාක් දුරට දන, සීල, භාවනා යන ත්‍රිවිධ පුණ්‍යක්‍රියා සම්පූර්ණ කිරීමයි. නිරතුරුව පරිත්‍යාගශීලීත්වය ප්‍රගුණ කිරීමත්, පස්පවින් දුරුව පංචසීලයට අනුව වාසය කිරීමත්, සියලු සතුන් කෙරෙහි මෙන් සිත දියුණු කිරීමත් මෙමගින් අපෙක්ෂා කෙරේ. ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහ යන ත්‍රිවිධ අකුසල මූලයන්ගෙන් සපුරා සිත පිරිසිදු කර ගැනීම 'සවිත්ත පරියොදපනං' යන්නෙන් අර්ථවත් වේ.

මුලදී කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨිය පදනම් කොට ගත් දන, සීල, භාවනා වශයෙන් ස්වර්ග මාර්ගය දේශනා කොට ඉන්පසු පටිච්චසමුප්පාදය පදනම් කොටගත් චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්ම සංඛ්‍යාත සීල, සමාධි, පඤ්ඤ වශයෙන් මෝක්ෂ මාර්ගය දේශනා කිරීම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවෙහි පැවැති තවත් ක්‍රමයකි. මෙහිදී කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨියෙන් සම්මුති සත්‍යය පැහැදිලි කොට චතුරාර්ය සත්‍යය දේශනාවෙන් පරමාර්ථ සත්‍යය විස්තර කරති.

කරුණය මෙන්ම සූත්‍රයට අනුව ශාන්ත සුවය කරා යන මාවත අනුපිළිවෙලින් දක්වා තිබේ. ඒ අනුව මුලදී සක්කෝ, උජු, සුජු ආදී වශයෙන් ශීල ස්කන්ධය දක්වා ඉන්පසු 'සබ්බේ සන්තා හවන්තු සුඛිත්තා' යනුවෙන් මෙම ත්‍රි භාවනාව සංඛ්‍යාත සමාධිය ස්කන්ධය විස්තර කොට අනතුරුව 'දිට්ඨිං ච අනුපගම්මං...' යන ප්‍රකාශයෙන් ප්‍රඥ ස්කන්ධය දක්වා තිබේ.

ව්‍යග්ඝපජ්ජ සූත්‍රයට අනුව දීඝජාණු කෝලිය පුත්‍රයාට බුදුරජාණන් වහන්සේ පළමුව මෙලොව ජීවිතයේ සාර්ථකත්වයට හේතුවන උට්ඨානසම්පද, ආරක්ඛසම්පද, කල්‍යාණමිත්ත, සමජීවිකතා යන කරුණු හතර දේශනා කොට ඉන්පසු පරලොව ජීවිතයේ සාර්ථකත්වයට හේතුවන සද්ධා සම්පද, සීල සම්පද, වාග සම්පද, උදයබ්බයගාමිනී පඤ්ඤ යන කරුණු හතර ඉදිරිපත් කිරීම ද බුදුදහමේ අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාවට නිදසුනකි.

කීටාගිරි සූත්‍රයෙහි (ම.නි.2, බු.ජ.ත්‍රි. 236 පිට) දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කරන්නේ ආරම්භයෙහි දී ම රහත් බව නොපනවන බවයි. එය අනුපූර්වශික්ෂා, අනුපූර්වක්‍රියා, අනුපූර්වප්‍රතිපද මත පනවන බවයි.

'නාහං භික්ඛවෙ, ආදිකෙනෙව අඤ්ඤරාධනං වදමී. අපි ච භික්ඛවෙ අනුපුබ්බසික්ඛා අනුපුබ්බකිරියා අනුපුබ්බපටිපද අඤ්ඤරාධනා හොති.'

'කථඤ්ච භික්ඛවෙ අනුපුබ්බසික්ඛා අනුපුබ්බකිරියා අනුපුබ්බපටිපද අඤ්ඤරාධනා හොති. ඉධ භික්ඛවෙ, සද්ධාජානො උපසංකමති (ශ්‍රද්ධාව ඇති වීම ගුරුන් වෙත එළඹෙයි), උපසංකමිත්වා පයිරුපාසති (එළඹ ඇසුරු කරයි), පයිරුපාසන්තො සොනං ඔදහති (ඇසුරු කරන්නේ දෙසවන් නතු කරයි), ඔහිතසොනො ධම්මං සුණාති (නතු කළ කන් ඇත්තේ ධර්මය අසයි), සුන්වා ධම්මං ධාරෙති (අසා ධර්මය දරයි), ධනානං ධම්මානං අඤං උපපරික්ඛති (දුරු ධර්මයේ අර්ථය පිරික්සයි), අඤං උපපරික්ඛන්තො ධම්මා නිජ්ඣානං බමන්ති (අර්ථය පිරික්සන්නාට ධර්මයේ වටහත්), ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දෙ ජායති (වැටහීම ඇති කල්හි කුසලච්ඡන්දය උපදී), ඡන්දජානො උස්සහති (කුසලච්ඡන්දය ඇත්තේ වීර්ය වඩයි), උස්සහිත්වා තුලෙති (වැර වඩා ත්‍රිලක්ෂණය තුලනය කෙරෙයි), තුලයිත්වා පදහති (තුලනය කොට ප්‍රධන්

වීරය කරයි), පහිනන්නො සමානො කායෙන වෙව පරමසව්වං සවිජ්ජරොති (නිවනට මෙහෙයවූ සිත් ඇත්තේ නාම කයින්දු පරමසත්‍යය සාක්ෂාත් කරයි), පඤ්ඤාය ච නං පටිච්ඡේදං පස්සති' (මාර්ග ප්‍රඥාවෙන් ද නිවන ප්‍රතිවේද කෙරෙයි).

ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව යනු දුකින් නිදහස් වීමේ වැඩපිළිවෙලෙහි නිරත වීමයි. එනම් සංක්ෂිප්ත ව ගතහොත් සඹ්ල, සමාධි, ප්‍රඥ සංඛ්‍යාත ත්‍රිවිධ ශික්ෂාව වැඩීමයි. විස්තරාත්මක ව ගතහොත් සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්ම වැඩීමයි. මෙහිලා දුක්ඛ සත්‍යය මැනැවින් තේරුම් ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් වේ. දුක නුවණින් අවබෝධ කර ගැනීම සෙසු ආර්ය සත්‍යය ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමට ද ඉවහල් වන්නකි. චතුරාර්ය සත්‍යය යනු සියලු බුද්ධවචනයේ ම සමස්තය නොහොත් සාරාංශය වශයෙන් හැදින්විය හැක. මීට අමතර ව පුද්ගල ස්වභාවය අනුව විවිධ ක්‍රමවලින් දුකින් නිදහස් වීමේ මාවත දේශනා කර තිබේ. පුද්ගලයා හා ලෝකය අවබෝධ කොට දුකින් නිදහස් වීම සඳහා කළ අනුශාසනා අතර පඤ්චුපාදනස්කන්ධ විග්‍රහ බෙහෙවින් දක්නට ලැබේ. රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය ඉහත දැක්වූ පරිදි හටගැනීම් (සමුදයං), නැතිවීම (අත්ථංගමං), ආස්වාද (අස්සාදං), ආදීනව (ආදීනවං), නිශ්ශරණ (නිස්සරණං) වශයෙන් පස් ආකාරයෙන් යථා පරිදි නුවණින් දුක උපාදනයෙන් සපුරා මිදීම අර්භත්වයට පත්වීමේ මාවතක් ලෙස සඳහන් ව ඇත. ඒ අතර රූපය පෙනෙපිටිකා ලෙස ද වේදනාව දියබුබුලක් ලෙස ද, සඤ්ඤාව මිරිගුට්කා ලෙස ද සංඛාර කෙසෙල් කඳක් ලෙස ද විඤ්ඤාණය මායාවක් ලෙස ද දැකිය යුතු බව සඳහන් වේ. මීට අමතර ව පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ, ආකාස, විඤ්ඤාණ යන ධාතු හය නුවණින් බැලීම ද, චක්ඛායතන, රූපායතන ආදී අභ්‍යන්තර හා බාහිර ආයතන දෙළොස නුවණින් දැකීම ද, චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණ ධාතු ආදී අටලොස් ධාතු නුවණින් විමසීම ද දුකින් නිදහස් වීමේ ක්‍රමවේද ලෙස දක්වා තිබේ. ඒ අතර හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හටගත් සියලු සංස්කාර අනිත්‍ය හා දුක්ඛ වශයෙන් ද සියලු සංස්කාර මෙන් ම අසංස්කෘත වූ නිවන ද සහිත සියලු ධර්ම අනිත්‍ය, දුක්ඛ හා අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් ද බැලීම දුකින් නිදහස් වීමේ මාර්ග වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කරති.

*'සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා'නි යද පඤ්ඤාය පස්සති,
අථ නිබ්බන්දනී දුක්ඛෙ එස මග්ගො විසුද්ධියා.'*

*'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා'නි යද පඤ්ඤාය පස්සති,
අථ නිබ්බන්දනී දුක්ඛෙ එස මග්ගො විසුද්ධියා.'*

*'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා'නි යද පඤ්ඤාය පස්සති,
අථ නිබ්බන්දනී දුක්ඛෙ එස මග්ගො විසුද්ධියා.'* (ධම්මපද)

බුදුදහමෙහි දිට්ඨිධම්ම සුඛවිභරණය මෙන් ම සාම්පරායික සුඛ විභරණය පිළිබඳව කරුණු ඇතුළත් ය. මෙකී දෙඅංශයේ ම සාර්ථකත්වය සඳහා අප්‍රමාදය හෙවත් සතිමත්ඛව නිතර අවධාරණය කර ඇත. අප්‍රමාදය යන්න තනි පදයක් වුව ද ඉන් ගම්‍ය කෙරෙන අර්ථය පුළුල් වූවකි. ශ්‍රැතවත් බවින් ලද දනුමට අනුගත ව නොපසුබස්නා වීර්යයෙන් යුතු ව සිහියෙන් සිටීම මින් අදහස් වේ. කාය, වේදනා, චිත්ත, ධම්ම යන සතර තැන්හි අප්‍රමාදී ව සිහියෙන් සිටීම මීට අයත් ය. අප්‍රමාදයෙහි වැදගත්කම පිළිබඳ ව බුදුදහමෙහි නිතර කරුණු සඳහන් වේ.

සම්බුද්ධොත්පාදය, සද්ධර්මශ්‍රවණය, සුදුසු පෙදෙසක විසීම, කලණ මිතුරු ඇසුර යන සාධක සහිත ව ලැබුණු මිනිසන් බව අතිශය දුෂ්කර ප්‍රතිලාභයකි. එහි වටිනාකම බොහෝ දෙනාට වැටහෙන්නේ මරණය ළං වූ විට ය. එවිට අප ප්‍රමාද වූවා වැඩී ය. නුවණැති සත්පුරුෂයාගේ ප්‍රධාන කාර්ය විය යුත්තේ තමාට අයත් යුතුකම් ඉටු කරන අතර පමා නොවී මිනිස් භවය අහිමි වීමට පෙර හැකිතාක් ඉක්මනින් දහමින් පල ලබාගෙන දුකින් නිදහස් වීමට කටයුතු කිරීමයි. මෙලොව පරලොව සකලවිධ අභිච්ඡාදී සාධනයේ දී අප්‍රමාදය ප්‍රධාන අවශ්‍යතාවක් ලෙස බුදුදහමින් අවධාරණය කෙරේ. නුවණැති තැනැත්තා අප්‍රමාදී බව ශ්‍රේෂ්ඨ ධනයක් ලෙස සලකා ක්‍රියා කරන්නේ මේ නිසයි. පුරා වසර 45ක් ලොවට දම් දෙසූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිබද ව අප්‍රමාදීබව අගය කළ අතර අවසන් වරට ද ශ්‍රාවකයන් අමතා අවවාද කළේ අප්‍රමාදී ව පිළිවෙත් සපුරා ගන්නා ලෙසයි.

'හන්ද'දනි භික්ඛවෙ ආමන්තයාමී වො වය ධම්මා සංඛාරා අප්පමාදෙන භික්ඛවෙ සම්පාදෙථ'

මෙලෙස ක්‍රමයෙන් ගැඹුරට යන අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව බුදුදහමේ නොයෙක් අනුශාසනාවල පැහැදිලිව ප්‍රකට වන ලක්ෂණයකි. මෙහිලා විශේෂයෙන් කලාණ මිත්‍රත්වය, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය මුල් ගණයෙහි ලා සැලකෙන ලක්ෂණ දෙකක් බව පැහැදිලිව දක්නට ලැබේ. ඒ අනුව ජීවිතයේ මානසික සුවය සඳහාත් දුක් පීඩාවලින් නිදහස්වීම සඳහාත් කළ යුතු මූලික කරුණු දෙකක් අපට මුණ ගැසේ. එනම් එක් අතකින් මෙම ක්‍රියා දියුණු කළ යුතු අතර අනෙක් අතින් ප්‍රඥාව දියුණු කළ යුතුය. මෙම ක්‍රියා වඩන විට කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා යන සෙසු බ්‍රහ්ම විභරණ ද සම්පූර්ණ වන අතර මෙලෙස බඹ ලොවක් බවට පත් කර ගැනීමට අවස්ථාව උදාවේ. ප්‍රඥාව තුළින් කර්මය පිළිබඳ අවබෝධය මෙන් ම පටිච්ච සමුප්පාදය පාදක කොට ගත් අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනත්ත යන ත්‍රිලක්ෂණය ප්‍රකට වේ. ඒ අනුව හැකිතාක් ලෞකික කුසල් සිදු කරන අතර ස්කන්ධ පංචකය අනිත්‍යාදි වශයෙන් විදර්ශනා කිරීමට පෙළඹේ. බුදුදහමින් ප්‍රකාශිත සියලු ගුණදහම්වල පදනම් මෙම ක්‍රියා හා ප්‍රඥාව යන ස්තම්භ දෙක මත පිහිටා තිබේ. මේ සියලු ගුණාංගවල පදනම වන්නේ සතර සතිපට්ඨානයයි. අනිත්‍යාදි ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳ මනා වැටහීමෙන් යුතුව සතර සතිපට්ඨානයෙහි පිහිටා සිටින විට සතර සමාග් ප්‍රධාන වීර්ය, සතර සාද්ධිපාද, පංච ඉන්ද්‍රිය, පංචබල, සත්ත බොජ්ඣංග, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ග යන සෙසු බෝධිපාක්ෂික ධර්ම සම්පූර්ණ වෙමින් ක්‍රමයෙන් දුකින් නිදහස්වීමේ මාවතෙහි ඉදිරියට පියවර තබනු ඇත. පහාරාද සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි සම්බුදු සසුන නමැති සයුරෙහි අප ලද මුතුමැණික් බඳු උතුම් ම වස්තුව නම් සතර සතිපට්ඨානය ආදි සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් ය. එම මහාර්සි බුද්ධාවචාද අප දිවිමග ආලෝකවත් කර ගැනීම සඳහා නිබදව උපයෝගී කර ගනිමින් අප්‍රමාදීව මේ ගෞතම සම්බුද්ධ ශාසනයෙන් උපරිම ප්‍රතිඵල නෙළා ගැනීමට ක්‍රියා කරමු. ඒ සඳහා ඔබ සැමට තෙරුවන් බෙලෙන් නිදුක් නිරෝගී සුව දිගාසිරි සම්පත් සැලසේවා!

බුදුදහමේ මූලික ඉගැන්වීම්

සියලු සම්බුදු උතුමන්ගේ අනුශාසනය:-

*සබ්බපාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදා,
සචිත්තපරියො දපනං එතං බුද්ධානසාසනං. (ධ.ප.)*

ධර්මය - අනාවරණයකි, පුරාතන මාවතකි.

පටිසොතගාමිං නිපුණං දුද්දසං අණුං.....

බුදුහිමි - සම්මාසම්බුද්ධ ය. පළමුවෙන් බිත්තර සිඳගෙන ඉළියට පැමිණීම මෙනි. සෙසු අය පසුවයි. අන් අයට ද එම මාවතේ ගොස් ප්‍රතිඵල ලද හැකි බව.

ධර්මයේ ගුණ - ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤුහි

Svākkhāto Bhagavatā dhammo sanditthiko akāliko ehipassiko opanayiko paccattam vedittabbo viññāhīti.

The Dhamma is well expounded by the Blessed One, directly visible, immediately effective, inviting one to come and see, leading onwards, to be personally experienced by the wise."

ධර්ම මාර්ගය ආරම්භයේ දී ම උපදවා ගත යුතු ගුණාංග :-

1. මෙත්‍රී සහගතබව
2. නුවණැතිබව
3. කපටි නැතිබව
4. මායාකාරී නොවන බව
5. සාප්‍රබව

(එතු විඤ්ඤු පුරිසො අසඨො අමායාවී උජු ජාතිකො අහමනුසාසාමි. අහං ධම්මං දෙසෙමි.' (මෙත්ත සූත්‍රයේ ද මේවා ඇතුළත් බව)

දැඩි ලෝහය හා දෙමනස දුරු කිරීම :- (විනෙය්‍ය ලෝකේ අභිඤ්ඤ දෝමනස්සං)

තෙරුවන :- බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ (ලොව උතුම් ම පිලිසරණ)

බුදුදහමේ ඉගැන්වීම් අන්‍යාගමික ඉගැන්වීම් සමඟ :-

පුබ්බේ අනන්‍යස්සුතෙසු ධම්මෙසු.. - පෙර නොඇසූ විරු දහම

කර්මය - මහාකම්මවිභංග ඤාණය

දනය - ධර්මදනය, ආත්මසුඛ පරිත්‍යාගය, තෘෂ්ණා-දෘෂ්ටි-මාන විරහිත බව,

දනය කල‍්‍යාණමිත්‍රත්වය හා ධර්මය කරා...

සීලය - දිට්ඨිං ව අනුපගම්ම සීලවා දස්සනෙන සම්පන්නො...

මෙමත්‍රිය - විචේකනිස්සිත, විරාගනිස්සිත, නිරෝධනිස්සිත, වොස්සග්ගපරිණාමී

සමාධිය - සමාහිතො භික්ඛවෙ භික්ඛු යථාභුතං පජානාති.

අනිමිත්ත, සුඤ්ඤතා, අප්පණ්හිත

ප්‍රඥාව - නිබ්බේධික පඤ්ඤා, පටිච්චසමුප්පාදය පාදක, සුතමය-චිත්තාමය-භාවනාමය

සම්මාපටිපදාව හා මිච්ඡාපටිපටිපදාව - සසර හා නිවන

ත්‍රිලක්ෂණය - අනිච්ච, දුක්ඛ, අනත්ත

ප්‍රඥාව දියුණු කිරීමට ඉවහල් වන කරුණු හතර :

- 1. කල‍්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුර
- 2. සද්ධර්මශ්‍රවණය
- 3. යෝනිසෝ මනසිකාරය
- 4. ප්‍රතිපදාව (ශීල, සමාධි, ප්‍රඥ යන ත්‍රිශික්ෂාව)

පෞරුෂීය ගුණාංග හා ප්‍රඥාව වර්ධනය කරලීම පදනම් කරගත් බොද්ධයාගේ තේමා ගීතය:-

(කරණිය) මෙත්ත සුත්‍රය

සම්මා දිට්ඨිය කොටස් දෙකයි :- (1. කම්මස්සකතා සම්මා දිට්ඨිය, 2. ආර්ය සම්මා දිට්ඨිය)

- මාර්ග දෙක : 1. ස්වර්ග මාර්ගය - කම්මස්සකතා නුවණ (දන, සීල, භාවනා),
- 2. මෝක්ෂ මාර්ගය - පටිච්චසමුප්පාද නුවණ (සීල, සමාධි, පඤ්ඤ)

පටිච්ච සමුප්පාදය :

- ❖ 'යො බො වක්කලි ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති, යො මං පස්සති සො ධම්මං පස්සති, ධම්මං හි වක්කලි, පස්සන්තො මං පස්ස ති. මං පස්සන්තො ධම්මං පස්සති. ... ' වක්කලි සුත්ත, සං.නි. III, බු.ජ.ත්‍රි. 208 පිට
- ❖ 'චූත්තං බො පනෙතං භගවතා:
*යො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති, සො ධම්මං පස්සති,
 යො ධම්මං පස්සති සො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති.*

- ❖ ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති
- ❖ ඉමස්ස උප්පාද ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති.
- ❖ යං කිඤ්චි සමුපදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මං..
- ❖ යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ, තෙසං ච යො නිරොධො ඵචංවාදී මහාසමණො.

චතුරාර්ය සත්‍යය :- (දුක්ඛ - සමුදය - නිරෝධ - මාර්ග)

අභිඤ්ඤ සූත්‍රයේ සාරාංශය :-

1. තම විශිෂ්ට ඥානයෙන් අවබෝධ කළ යුත්ත - පඤ්චුපාදනස්කන්ධය
2. තම විශිෂ්ට ඥානයෙන් ප්‍රතීණ කළ යුතු ප්‍රධාන කරුණු - අවිද්‍යාව හා භවතණ්හා
3. තම විශිෂ්ට ඥානයෙන් වැඩිය යුතු ප්‍රධාන කරුණු - සමථ හා විදර්ශනා
4. තම විශිෂ්ට ඥානයෙන් සාක්ෂාත් කළ යුතු කරුණු - විද්‍යා විමුක්තිය

පිරිසිදුව, සෝක පරිද්දව දුර්ලබ, දුක්දෙමනස් දුර්ලබ, ඤාණය ලැබීම, නිවන සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා වූ ඒකායන මාවත :- -

සතර සතිපට්ඨානය

1. කායානුපස්සනා (කායො කායානුපස්සී විහරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා.....)
2. වේදනානුපස්සනා (වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා.....)
3. චිත්තානුපස්සනා (චිත්තේ චිත්තානුපස්සී විහරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා.....)
4. ධම්මානුපස්සනා (ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා.....)

ඉන්ද්‍රිය ධර්ම :-

(සද්ධා, චිරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤ)

චක්කවත්ති සූත්ත :- සප්ත රතන හා සත්ත බොජ්ඣංග (සං.නි.5-1, 196 පිට)

චක්කරතන, හත්ථීරතන, අස්සරතන, මණිරතන, ඉත්ථීරතන, ගහපතිරතන, පරිණායකරතන සති, ධම්මච්චය, චිරිය, ජීති, පස්සද්ධි, සමාධි, උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංග

විමුක්තායතන :-

1. ධර්ම ශ්‍රවණය (ධම්මසවණ)
2. ධර්ම දේශනය (ධම්මදේසනා)
3. ධර්ම සජ්ඣායනය (ධම්මසජ්ඣායන)
4. ඇසු ධර්මය නුවණින් ධර්ම මෙනෙහි කිරීම (ධම්මසම්මස්සන)
5. භාවනාව (භාවනා) (විමුක්තායතන සූත්ත, අං.නි. 3, 32-36 පිටු)

අවිද්‍යා සූත්‍රයේ අංග 10 :-

1. කල්‍යාණ මිත්‍ර ආශ්‍රය
2. සද්ධර්මශ්‍රවණය
3. ශ්‍රද්ධාව

4. යෝනිසෝ මනසිකාරය
5. සතිසම්පජ්ඣෝ (සිහිය හා නුවණ)
6. ඉන්ද්‍රිය සංවරය
7. ත්‍රිවිධ සුවර්තය
8. සතර සතිපට්ඨානය (කාය, වේදනා, චිත්ත, ධම්ම යන සිව් තැන්හි සිහිය පිහිටුවා ගැනීම)
9. සත්ත බොජ්ඣංග (සති, ධම්මවිචය, චිරිය, පීති, පස්සද්ධි, සමාධි, උපෙක්ඛා)
10. විද්‍යාවිමුක්තිය

චුල්ලභඤ්චපදෝපම සූත්‍රයේ සාරාංශය:-

1. ක්ෂත්‍රිය, බ්‍රාහ්මණ, ගහපති, ශ්‍රමණ ආය බුදුරදුන් වෙත පැමිණ වාද දුරලා ශ්‍රාවකත්වයට පත්වීම
2. ඒ සතර පිරිස ගිහිගෙයින් නික්ම පැවිදිව දුකින් නිදහස්වීම
3. ජාණුස්සෝණි බ්‍රාහ්මණයා බුදුරදුන්ට 'නමො තස්ස භගවතො අරහං සම්මා සම්බුද්ධස්ස' වන්දනා කිරීම
4. ඇතුන් වර්ග : වාමනිකා, උච්චා කාළාරිකා, උච්චා කණේරුකා, මහානාගා
5. බුදුරදුන් වෙතින් ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීම - ශ්‍රද්ධා ප්‍රතිලාභය - ගිහිගෙයින් නික්ම පැවිදිවීම - සිල්වත්වීම - පක්ෂියකු මෙන් සැහැල්ලුවෙන් හැසිරීම - ඉන්ද්‍රිය සංවරය - සතිසම්පජ්ඣෝ - පළඟක් බැඳ සිත සමාධිමත් කිරීම - පංච නිවරණ දුරුලීම - ප්‍රථම ධ්‍යානය - ද්විතීය ධ්‍යානය - තෘතීය ධ්‍යානය - චතුර්ථ ධ්‍යානය - පුබ්බේනිවාසානුස්සති ඤාණය - චුතුපපාත ඤාණය - ආසවක්ඛය ඤාණය - චතුරාර්ය සත්‍යාවබෝධය - විද්‍යාවිමුක්ති සාක්ෂාත්කරණය.

පහාරාද සූත්‍රය :- බුදුසසුන මහසයුරට උපමා කොට ඇති බව. අනුපූර්ව බව, ඒකරස බව.....

පෘථග්ජන භූමියේ සිට සෑම ආධ්‍යාත්මික ස්තරයක ම සිටින්නවුන් විසින් වැඩිය යුතු ප්‍රධානතම තථාගත ඉගැන්වීම :-

රූප, වේදනා, සඤ්ඤ, සංඛාර, විඤ්ඤණ

යන ස්කන්ධ පංචකය සමුදය, වය, අස්සාද, ආදීනව, නිස්සරණ වශයෙන් මෙනෙහි කිරීම

සමසතලිස් කමටහන් :-

1. දස කසිණ (පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ, නීල, පීත, ලෝහිත, ඕදන, ආලෝක, ආකාස)
2. දස අනුස්සති (බුද්ධ, ධම්ම, සංඝ, සීල, වාග, දේව, උපසම, කායගතා, මරණ, ආනාපානසති)
3. දස අසුභ (උද්ධුමාතක, විනීලක, විපුබ්බක, විච්ඡේදක, වික්ඛිත්තක, වික්ඛායිතක, හතවික්ඛිත්තක, ලෝහිතක, පුලවක, අට්ඨක)
4. සතර බ්‍රහ්ම විහරණ (මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා)
5. සතර ආරුප්පණ (ආකාසානඤ්චායතන, විඤ්ඤණඤ්චායතන, අකිඤ්චඤ්ඤායතන, නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන)
6. ආහාරේ පටික්කුල සඤ්ඤ
7. ධාතු මනසිකාර (පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ)

ප්‍රධාන භාවනාවකට පිවිසීමට ප්‍රථම වැඩිය යුතු සතර ආරක්ෂක භාවනා කමටහන් - සතර කමටහන් :-

(බුද්ධානුස්සති, මෙත්තා, අසුභ, මරණසති)

අවසන් බුද්ධාචාර්ය :-

‘හන්ද’දනි භික්ඛවෙ ආමන්තයාමී වො වය ධම්මා සංඛාරා අප්පමාදෙන භික්ඛවෙ සම්පාදෙථ ...’

සනාතන රැකවරණය - තමසිත සහ ධර්මය පිළිසරණ කර ගැනීම :-

අත්තදීපා භික්ඛවෙ විහරථ අත්තසරණා න අඤ්ඤසරණ.

ධම්මදීපා භික්ඛවෙ විහරථ ධම්මසරණා න අඤ්ඤසරණා. (අත්තදීප සුත්ත)

අවිද්‍යාවෙන් සිත පිරිසිදු කිරීම සඳහා මෙතෙහි කළ යුතු ආකාරය :-

සබ්බේ සංඛාරා අනිච්චාති යද පඤ්ඤය පස්සති අථ නිබ්බින්නදති දුක්ඛේ එස මග්ගො විසුද්ධියා

සබ්බේ සංඛාරා දුක්ඛාති යද පඤ්ඤය පස්සති අථ නිබ්බින්නදති දුක්ඛේ එස මග්ගො විසුද්ධියා

සබ්බේ ධම්මා අනත්තාති යද පඤ්ඤය පස්සති අථ නිබ්බින්නදති දුක්ඛේ එස මග්ගො විසුද්ධියා

ඔබ සැමට තෙරුවන් සරණයි !

‘සඟසරණ නැණකිරණ’ ධර්ම සාකච්ඡා 2

ලොස් ඇන්ජලීස් බෞද්ධ විහාරය කොවිනා - Mindfulness Meditation Center

03.27.2024

Heirs in the Teaching – *Dhammadāyada Sutta*

(Translated by Bhikkhu Sujāto)

So, I have heard. At one time the Buddha was staying near Sāvattḥī in Jeta’s Grove, Anāthapiṇḍika’s monastery. There the Buddha addressed the mendicants, “Mendicants!”

“Venerable sir,” they replied. The Buddha said this:

“Mendicants, be my heirs in the teaching, not in material things. Out of compassion for you, I think, ‘How can my disciples become heirs in the teaching, not in material things?’

If you become heirs in material things, not in the teaching, they’ll point to you, saying, ‘The Teacher’s disciples live as heirs in material things, not in the teaching.’ And they’ll point to me, saying, ‘The Teacher’s disciples live as heirs in material things, not in the teaching.’

If you become heirs in the teaching, not in material things, they’ll point to you, saying, ‘The Teacher’s disciples live as heirs in the teaching, not in material things.’ And they’ll point to me, saying, ‘The Teacher’s disciples live as heirs in the teaching, not in material things.’

So, mendicants, be my heirs in the teaching, not in material things. Out of compassion for you, I think, ‘How can my disciples become heirs in the teaching, not in material things?’

Suppose that I had eaten and refused more food, being full, and having had as much as I needed. And there was some extra alms-food that was going to be thrown away. Then two mendicants were to come who were weak with hunger. I’d say to them, ‘Mendicants, I have eaten and refused more food, being full, and having had as much as I need. And there is this extra alms-food that’s going to be thrown away. Eat it if you like. Otherwise I’ll throw it out where there is little that grows, or drop it into water that has no living creatures.’

Then one of those mendicants thought, ‘The Buddha has eaten and refused more food. And he has some extra alms-food that’s going to be thrown away. If we don’t eat it he’ll throw it away. But the Buddha has also said: “Be my heirs in the teaching, not in material things.” And alms-food is a kind of material thing. Instead of eating this alms-food, why don’t I spend this day and night weak with hunger?’ And that’s what they did.

Then the second of those mendicants thought, ‘The Buddha has eaten and refused more food. And he has some extra alms-food that’s going to be thrown away. If we don’t eat it he’ll throw it away. Why don’t I eat this alms-food, then spend the day and night having got rid of my hunger and weakness?’ And that’s what they did.

Even though that mendicant, after eating the alms-food, spent the day and night rid of hunger and weakness, it is the former mendicant who is more worthy of respect and praise. Why is that? Because for a long time that will conduce to that mendicant being of few wishes, content, self-effacing, easy to look after, and energetic.

So, mendicants, be my heirs in the teaching, not in material things. Out of compassion for you, I think, ‘How can my disciples become heirs in the teaching, not in material things?’”

That is what the Buddha said. When he had spoken, the Holy One got up from his seat and entered his dwelling.

Then soon after the Buddha left, Venerable Sāriputta said to the mendicants, “Reverends, mendicants!”

“Reverend,” they replied. Sāriputta said this:

“Reverends, how do the disciples of a Teacher who lives in seclusion not train in seclusion? And how do they train in seclusion?”

“Reverend, we would travel a long way to learn the meaning of this statement in the presence of Venerable Sāriputta. May Venerable Sāriputta himself please clarify the meaning of this. The mendicants will listen and remember it.”

“Well then, reverends, listen and pay close attention, I will speak.”

“Yes, reverend,” they replied. Sāriputta said this:

“Reverends, how do the disciples of a Teacher who lives in seclusion not train in seclusion? The disciples of a teacher who lives in seclusion do not train in seclusion. They don’t give up what the Teacher tells them to give up. They’re indulgent and slack, leaders in backsliding, neglecting seclusion. In this case, the senior mendicants should be criticized on three grounds. ‘The disciples of a teacher who lives in seclusion do not train in seclusion.’ This is the first ground. ‘They don’t give up what the Teacher tells them to give up.’ This is the second ground. ‘They’re indulgent and slack, leaders in backsliding, neglecting seclusion.’ This is the third ground. The senior mendicants should be criticized

on these three grounds. In this case, the middle mendicants and the junior mendicants should be criticized on the same three grounds. This is how the disciples of a Teacher who lives in seclusion do not train in seclusion.

And how do the disciples of a teacher who lives in seclusion train in seclusion? The disciples of a teacher who lives in seclusion train in seclusion. They give up what the Teacher tells them to give up. They're not indulgent and slack, leaders in backsliding, neglecting seclusion. In this case, the senior mendicants should be praised on three grounds. 'The disciples of a teacher who lives in seclusion train in seclusion.' This is the first ground. 'They give up what the Teacher tells them to give up.' This is the second ground. 'They're not indulgent and slack, leaders in backsliding, neglecting seclusion.' This is the third ground. The senior mendicants should be praised on these three grounds. In this case, the middle mendicants and the junior mendicants should be praised on the same three grounds. This is how the disciples of a Teacher who lives in seclusion train in seclusion.

The bad thing here is greed and hate. There is a middle way of practice for giving up greed and hate. It gives vision and knowledge, and leads to peace, direct knowledge, awakening, and extinguishment. And what is that middle way? It is simply this noble eightfold path, that is: right view, right thought, right speech, right action, right livelihood, right effort, right mindfulness, and right immersion. This is that middle way, which gives vision and knowledge, and leads to peace, direct knowledge, awakening, and extinguishment.

The bad thing here is anger and hostility. ... offensiveness and contempt ... jealousy and stinginess ... deceit and deviousness ... obstinacy and aggression ... conceit and arrogance ... vanity and negligence. There is a middle way of practice for giving up vanity and negligence. It gives vision and knowledge, and leads to peace, direct knowledge, awakening, and extinguishment. And what is that middle way? It is simply this noble eightfold path, that is: right view, right thought, right speech, right action, right livelihood, right effort, right mindfulness, and right immersion. This is that middle way, which gives vision and knowledge, and leads to peace, direct knowledge, awakening, and extinguishment."

This is what Venerable Sāriputta said. Satisfied, the mendicants were happy with what Sāriputta said.

(Translated by Bhikkhu Sujāto)